

Eettinen vastuunkanto korvaamaan viranomaisvalvontaa

■ PEKKA WAHLSTEDT

Maria Joutsenvirta, Minna Halme, Mikko Jalas, Jukka Mäkinen (toim.): *Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa*. Gaudeamus 2011.

Gloaalissa maailmassa yksittäisten valtioiden valta on vähentynyt ja siirtynyt yli maiden rajojen liikkuville yrityksille sekä muille talouden toimijoille. Samalla yrityksiltä on alettu vaatia enemmän vastuuta sosiaalisten epäkohtien ja ympäristöongelmien ratkaisusta. Mutta pystyvätkö taloudellisen tuloksen tekoon keskittyvät yritykset puolustamaan myös demokratiaa ja oikeudenmukaisuutta?

Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa kartoittaa liiketoiminnan ja etiikan suhdetta. Teoksessa paneudutaan muun muassa yritysten etiikkaan kehitysmaissa, tuotekehittelyssä, viestinnässä ja uuden teknologian luomisessa. Myös yritysten suhdetta asiakkaisiin, kansalaisjärjestöihin, sijoittajiin ja muihin sidosryhmiin tarkastellaan. Lopuksi kysytään, onko taloudellinen kasvu hyvinvoinnin tärkein edellytys vai kukoistaako todellinen hyvinvointi vasta henkistä kasvua vaalivassa yhteiskunnassa.

Kirjassa seurataan myös vastuullisen liiketoiminnan historiaa ja todetaan, että kun aikaisemmin yhteiskuntavastuu oli yrityksille pakko ja taakka, siitä on nyt tullut kilpailuetu, jonka puolesta yritykset rummuttavat niin juhlapuheissa kuin mainoksissakin.

Vastuun muodot ovat kuitenkin moninaiset, käsite kärsii epä-määräisyydestä ja hämäryydestä. Niinpä kirjassa yritetään selkiyttää vastuun kenttää ja rakennetta. Kirjan mukaan kestävä kehitys nojaa ympäristön, sosiaalisen ja taloudellisen vastuun pilareihin. Yritysten pitää samanaikaisesti suojella ympäristöä ja ihmisiä sekä tehdä tuloa. Onko tämä edes mahdollista?

Kirjan mukaan yrityksiin kohdistuu ristiriitaisia vaateita, joita voidaan kuitenkin sovittaa yhteen. Esimerkiksi kehitysmaiden köyhiä ei tulisi pitää voimattomina uhreina, vaan heitä pitäisi aktiivoida auttamaan itse itseään. Kehitysmaihinkin tulisi viedä uutta ympäristöystävällistä teknologiaa, mistä hyötyisivät niin yritykset, ihmiset kuin luontokin. Kuitenkin korruptio kukoistaa kehitysmaissa, koska niitä on vaikea valvoa. Esimerkik-

si ihmisoikeusrikkomukset, veronkierto ja koronkiskonta ovat yleisiä ongelmia kehitysmaissa.

Kansalaisjärjestöt ovat ryhtyneet yritysten omaksitunnoksi ja yhteishyvän vaalijoiksi valtioiden valvonnan vähetessä. Monet yritykset tekevätkin aktiivista yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa. Vielä 1990-luvulla kansalaisjärjestöt boikotteineen koettiin yrityksissä taakaksi. Tunnettu esimerkki on Ikean lapsityövoiman käyttö. 2000-luvulla kansalaisjärjestöjen kanssa on kuitenkin alettu tehdä yhteistyötä. Ikean kumppaneina ovat muun muassa Unicef ja Pelastakaa Lapset -järjestö.

Kansalaisjärjestöistä onkin tullut yrityksille myyntivaltti ja brändin sädekehä. Yritykset hyödyntävät kansalaisjärjestöjen vastuun valvojan roolia. Ottamalla kansalaisjärjestöt mukaan toimintaan ne pystyvät vaikuttamaan säätelyn kehitykseen. Monet aktivistit ovatkin arvostelleet esimerkiksi Maailman luonnonsuojelussäätiön (WWF) yhteistyöohjelmia, koska se on menettänyt puolueettomuuden vaatiman etäisyyden yrityksiin.

Ongelman ydin on eettinen: suosittu win-win-periaate ei kannata, koska yritykset uhravat helposti vastuun taloudellisen hyödyn alttarille. Tarvitaan aidosti eettisiä kannustimia.

Kirjan lopussa kysytäänkin, onko talouskasvu välttämätöntä tai edes mahdollista, kun halutaan turvata ihmisen ja luonnon hyvinvointi. Kirjassa esitellään kasvun kyseenalaistanutta *degrowth*-liikettä, joka on saanut yhä enemmän huomiota sekä julkisuudessa että tiedepiireissä. Liikkeen mukaan talous tulee asettaa oikealle paikalleen, jossa ihminen ja luonto

eivät ole talouden resursseja vaan talous palvelee niiden hyvinvointia. Esimerkiksi työtä voisi jakaa jokaiselle sopivasti, niin että perheelle, ystäville ja muille vapaa-ajan harrastuksille jää aikaa. Tämä edellyttää, että työntekijät eivät samastuisi työhön ja kulutuskykyynsä, vaan löytävät itsensä uudestaan monipuolisina yksilöinä, joille työ ja kuluttaminen ovat vain asioita muiden joukossa. Korkea laatu – kestävyys ja kierrätettävyyttä – on myös ympäristön kannalta on tärkeää. Talouden itsetarκοitukseksi kohottamisen järjestömyys tulee esiin juuri siinä, että tavaroista ja laitteista tehdään tarκοituksella lyhytikäisiä, jotta niitä pystyttäisiin myymään mahdollisimman paljon.

Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa onnistuu luomaan laajan ja kokonaisvaltaisen eettisen vision yritysten, sidosryhmien ja ympäristön suhteista. Nykyään eivät valtiot, suuryritykset eikä mikään muukaan yksittäinen taho pysty hallitsemaan ja valvomaan monimutkaista ja erilaisista intresseistä rakentuvaa maailmanlaajuista taloudellista verkostoa. Tämän takia yhteistä eettistä vastuuta – ihmisyyden universaalia ydintä – ei voi korostaa liikaa.

Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja kriitikko.